

Néstor Novell

Governació de les Muntanyes: una proposta d'organització territorial

A les terres valencianes l'organització territorial ha estat un debat històric mai no resolt. A més de la tan reivindicada llei de comarcalització, hi ha altres aspectes pendents: la supressió de les diputacions provincials, el reconeixement de les àrees metropolitanes, i la possible fusió (o millor, l'agrupació voluntària i incentivada) de municipis de menys de 1.000 habitants, entre d'altres.

Cinquanta anys després que s'encetara el debat comarcal, trenta anys després de les discussions sobre l'àrea metropolitana de València o vint-i-cinc anys després de llançar-se el projecte de les Comarques Centrals Valencianes, la qüestió territorial continua arraconada de l'agenda política, tot i ser un tema molt més important del que sembla (més enllà de les redistribucions de poder polítics), i reclama ser abordada d'una manera profunda i rigorosa. Als valencians ens cal una *Nova Planta* administrativa com a eina útil per millorar la cohesió social, cultural i econòmica i, al mateix temps, propiciar una governança més eficaç, democràtica, participativa i responsable.

La població del País Valencià (prop de 5 milions d'habitants) està per damunt de països com Irlanda (4.662.000), Croàcia (4.258.000) o Lituània (2.956.000), i lleugerament per sota de països com Dinamarca (5.660.000), Finlàndia (5.471.753) o Noruega (5.205.000), és a dir, té una grandària semblant a altres països que han desenvolupat una interessant administració local pròpia.

No té sentit mantenir una Generalitat que reproduïx l'esquema centralista de l'administració espanyola, basada en uns recursos humans que sobredimensionen la funció pública. Ben al contrari, la Generalitat hauria d'assumir totes les competències en matèria d'administració local i assegurar el finançament de cada nivell administratiu amb criteris de corresponsabilitat fiscal.

El territori s'hauria de descentralitzar funcionalment. I per això caldrien 5 governacions¹: la del Vinalopó (970.846 hab.), de les Muntanyes (888.573 hab.), del Túria-Xúquer (2.248.040

1. He seguit bàsicament l'estructura territorial que se'n deriva del treball de Novell, Néstor i Sorribes, Josep (2016). Nou Viatge pel País Valencià. www.paisvalenciaseglexxi.com

hab.), de les Terres de Ponent (200.495 hab.) i de Penyalgosa (672.390 hab.). Cinc territoris de característiques particulars d'extensió i de població suficientment grans per a desenvolupar les polítiques de planificació i coordinació territorial de la Generalitat.

Amb aquesta organització, la Generalitat Valenciana es podria dedicar a la planificació (disseny, control, dinamització, grans estructures, suport...) de les polítiques de la seua competència i assegurar que les polítiques sectorials, socials i culturals s'aplicaren d'una manera territorialitzada.

També caldria suprimir les diputacions provincials. Els seues recursos i funcions es repartirien entre les comarques i les batllies. Es crearien al voltant de 15 comarques que passarien a ser el nivell administratiu intermedi. L'Estratègia Territorial 2010-2030 de la Conselleria d'Infraestructures, Territori i Medi Ambient va definir 15 àrees funcionals que, tot i que discutibles, podrien servir de punt de partida.

La comarca hauria de ser considerada per la Generalitat (i per les governacions) el nivell bàsic de gestió (que no de planificació) de la política territorial. L'adscripció de qualsevol municipi a la comarca seria obligatòria però la cessió de competències hauria de ser voluntària tot i que incentivada. Caldria bastir un model comarcal basat en la col·laboració intermunicipal, de manera que els municipis cedirien la gestió de moltes de les seues competències a la comarca o tingueren el dret d'accedir a sostres competencials superiors si justificaren associativament la capacitat de gestionar la competència. A la vista de l'heterogeneïtat de les comarques i dels diversos nivells de sentiment identitari, sembla contraproduent pretendre una planta administrativa de caràcter comarcal única, igual o homogènia.

La Governació de les Muntanyes

D'acord amb allò exposat, la Governació de les Muntanyes (o Comarques Centrals Valencianes) seria una de les 5 governacions del País. Els dubtes sobre la possible delimitació comarcal són evidents. Jo diria que sortosament, perquè no es tracta ací de sacralitzar cap espai administratiu, sinó d'acceptar els canvis en funció de les diverses dinàmiques històriques que afecten el territori.

Hi ha alguns dubtes. Els més evidents són: l'arc industrial d'Ontinyent, hauria d'estar inclòs en el districte de la Mariola, atesa la seua especialització tèxtil? Per a la Canal de Xixona, Alcoi és encara el seu punt nodal, o caldria integrar-la a l'Alacantí? Té sentit la inventada comarca de l'Alt Vinalopó, quan la Vall de Biar manté els vincles econòmics, culturals i lingüístics (encara) amb l'Alcoià-Valls de Mariola? Hauria d'integrar la Safor

la dotzena de pobles de la Vall d'Albaida que estan dins de la seua àrea d'influència? Per últim, la Vall d'Aiora pertany a l'àrea de Requena i Utiel o, encara que febles, són més intenses les relacions amb la Canal de Navarrés i la Costera? En darrera instància, el caràcter voluntari i flexible de la proposta hauria de facilitar un mapa més adaptat als desitjos dels habitants del territori.

Comarques	Població
Les Marines (Alta i Baixa)	368.022
La Mariola (l'Alcoià, el Comtat, la Vall Biar, la Canal Xixona, l'Arc d'Ontinyent)	236.729
Del Benicadell (la Safor i les Valls de Rugat) -14541	184.918
Del Caroig (la Costera, la Canal de Navarrés i la Vall d'Aiora)	98.904
Total (2015)	888.573

En tot cas, el territori queda definit per una constel·lació de ciutats mitjanes: Xàtiva, Ontinyent, Alcoi, Benidorm, Dénia i Gandia, a les quals caldria sumar Aiora, Anna, Canals, Albaida, l'Olleria, Bocairent-Banyeres, Cocentaina-Muro, Ibi, Xixona, la Vila Joiosa, Altea, Xàbia, Oliva i Tavernes de Valldigna.

És un territori que fa de frontissa entre les dues conurbacions del País. Econòmicament està estructurat per una densa xarxa de petites i mitjanes empreses: turístiques, comercials i de serveis a la costa; industrials i de serveis a l'interior. És un espai que acumula un capital en *saber fer*, en empenedoria i en innovació, per damunt de la mitjana valenciana. La seua població té un elevat (en termes relatius valencians) sentiment de pertinença, d'autoestima i de consciència territorial... Tot plegat són massa coses, no només per no deixar perdre, sinó sobretot per no saber aprofitar-les de cara al futur. Un informe de l'OCDE afirmava que existia una elevada potencialitat econòmica a l'àrea si es duïen a terme accions concretes sobre infraestructures, formació, cooperació i cohesió entre el sistema productiu i el sistema social.

Un tret característic dins de la gran diversitat sectorial de les empreses de la Governació és que són majoritàriament PIMES o MICROPIMES i, per tant, difícilment aconseguiran per elles mateixes fer els canvis i innovacions que exigeix el procés de globalització. Aquestes empreses necessiten, per a poder competir, d'una àgil i intensa col·laboració de tots els agents territorials la Foia de Castalla s'ha convertit en el paradigma de l'àrea (l'avantatge diferencial vindria donat per la flexibilitat i la rapidesa per atendre unes comandes cada

vegada més diverses i canviants). També necessiten del suport de l'administració i d'entitats públic-privades per accedir a les innovacions i als mercats idonis, tant de matèries primeres com de productes acabats.

Principals índexs econòmics de les ciutats de la Governació de les Muntanyes, classificats segons l'índex d'activitat econòmica 2013

Ciutat	Índex indúst.	Índex comerç	Índex com. a l'engròs	Índex com. al detall	Índex restaurants i bars	Índex turístic	Índex activitat econòm.	Quota mercat
Benidorm	52	146	61	212	409	2.944	167	160
Gandia	92	226	228	224	274	271	141	173
Alcoi	109	155	136	169	114	17	106	127
Dénia	64	95	58	124	140	134	86	99
Ontinyent	63	86	114	64	50	3	60	79
la Vila Joiosa	19	42	38	44	62	58	51	68
Xàtiva	36	72	67	76	53	6	43	64
Cocentaina	74	45	56	36	21	3	42	27
Xixona	82	11	15	8	8	1	31	16

Font. Anuari Econòmic d'Espanya. La Caixa. 2013.

Segons l'Índex d'Activitat Econòmica Benidorm, Gandia, Alcoi, Dénia i Ontinyent constitueixen el «nucli dur» de les ciutats de la Governació. El quadre reflecteix la important davallada que han tingut tots els índexs durant la crisi, especialment els de les ciutats industrials de l'interior.

L'índex industrial mostra que Alcoi encara és la ciutat més important seguida de Xixona, Gandia, Dénia i Ontinyent. Un estudi més detallat ens explicaria que tant Alcoi com Ontinyent han desplaçat molta de la seua indústria als municipis propers: Ibi, l'eix Cocentaina-Muro i Banyeres-Bocairent; i en el cas d'Ontinyent, a l'arc Atzeneta-Albaida-Ontinyent-Aielo de Malferit.

L'índex comercial mostra la supremacia de Gandia, Benidorm i Dénia, i la creixent importància de les ciutats industrials d'interior, Alcoi, Ontinyent i Cocentaina, i també a la costa, com Calp, Altea, Xàbia i Ondara-el Verger.

Tant l'índex de restauració i bars, com l'índex turístic mostren la gran potència turística de Benidorm, seguida a molta distància de Gandia, Dénia i la Vila; si bé, Benidorm i Gandia han continuant creixent tot i la crisi econòmica.

Al quadre s'observa la poca importància turística de les ciutats d'interior, mentre finalment la quota de mercat posa Gandia en primer lloc, seguida de Benidorm, Alcoi, Dénia i Ontinyent.

Estructura per sectors empresarials

L'estructura per sectors empresarials a les diverses àrees territorials mostra una clara diferenciació. La Foia de Xixona destaca en la fabricació i distribució de torró, torró -també líquid (gelat)- i té una important fàbrica de bolquers i compreses. D'una altra banda, la Foia de Castalla és el gran districte del plàstic, joguet, fusta, metall-mecànica i de les energies alternatives, tot comptant amb una important cultura de col·laboració intersectorial.

La Foia d'Alcoi, les Valls de la Mariola (Vall de Biar-Banyeres-Bocairent), el Comtat i l'arc Industrial de la Vall d'Albaida (Albaida-Ontinyent-Aielo de Malferit) constitueixen el districte del tèxtil. Les principals ciutats, Alcoi i Ontinyent, presenten una major diversificació industrial: tèxtil, alimentació, cosmètica, higiene personal i plàstic, amb un important sector de serveis.

Podem parlar del districte incipient del plàstic de la Serra Grossa (l'Olleria-Alfarrasí-Benigànim-Moixent). Aquests pobles també mantenen una part de la indústria del vidre i de tractament de metalls.

A la costa hi hauria el districte agroalimentari. La Safor té les principals empreses de fabricació i distribució de productes d'alimentació. Cal remarcar la importància de la comarca en la comercialització i distribució d'hortalisses i cítrics. Més dèbilment el sector té presència a les dues Marines i també a l'horta de Xàtiva.

A tota la costa, i especialment a les dues Marines, ens trobem amb una mena de districte industrial de productes de consum i de regal (carros de compra, maletes, articles de decoració, moble de vímet, fusteria metàl·lica...).

El gran centre de la indústria hotelera i de prestació de serveis turístics és Benidorm. La resta de les ciutats importants de la costa també tenen serveis turístics, però no són comparables a Benidorm en estar centrats en l'oferta d'apartaments en propietat. En conjunt, els serveis són de poc valor afegit.

Les comarques de la costa tenen un important sector turístic-promotor-immobiliari. L'important sector de la construcció de la Safor i les Marines ha penetrat de manera molt agressiva a les valls de les Marines.

També hem d'esmentar la gran àrea natural, mediambiental i rural del centre de la Governació, la muntanya: un espai infrautilitzat.

L'Àrea dels Alforins es dedica a la fabricació i comercialització de vi i oli. Ha fet una forta aposta per la qualitat i per establir una relació íntima entre productes i territori, que promociona amb la marca «Terres dels Alforins».

A l'àrea agrària de l'interior destaca la producció i comercialització de fruita de pinyol i raïm de taula al centre i llevant de la Vall d'Albaida. A les valls de muntanya hi han diverses àrees de conreus altament productius: cireres a les Valls de Laguar i de Gallinera; oli a la Vall d'Ebo, la Vall d'Alcalà i el Comtat; vi i ametles a les valls interiors de les Marines; i nispros a Callosa d'en Sarrià.

Els centres de distribució comercial a l'engròs es concentren en les principals ciutats: Gandia, Benidorm i Alcoi. Hi ha un interessant nucli incipient de distribució a l'àrea de l'Olleria-Montaverner-Benigànim que aprofita les facilitats de l'autovia del Morquí i l'A-7.

En el comerç al detall, fins ara capitalitzat per les ciutats més importants, hi ha hagut una forta expansió en poblacions intermèdies. La ciutat comercial amb major influència territorial és Gandia, seguida de Benidorm. Darrerament la Nucua-Finestrat, Altea, Xàbia, Ondara, Xàtiva i Cocentaina han eixamplat de manera decidida els seus espais comercials.

Problemàtica dels diferents sectors

Si analitzem una mica la situació de cadascun dels sectors, podem veure quines són les debilitats i fortaleses actuals. Es pot parlar d'una greu crisi general del tèxtil, tot i que algunes empreses han aconseguit enfortir la seua posició. Per altra banda, també cal ressenyar la progressiva diversificació de les produccions cap a una gran varietat de productes.

Les empreses del tèxtil que han sobreviscut a la crisi són les que han mostrat un major grau d'adaptabilitat, entesa com l'entrada en nous segments de la indústria –teixits tècnics, confecció professional i esportiva; o en altres segments complementaris (revestiment de construccions, sanitat, automoció i aeronàutica), empreses que han apostat pel disseny en col·laboració amb grans marques, la flexibilitat i personalització del producte, que evita competir amb produccions de gran tiratge, així com la internacionalització, una qüestió fonamental.

De mica en mica la diversificació va arribant a tot el que hem anomenat ací districte del tèxtil. Ara hi trobem fabricants en tota la gamma de plàstics, components d'automoció, teixits i peces de roba, embalatge i bosses, indústria química (cosmètica, higiene personal, productes de neteja, etc.), productes metàl·lics i galvanitzats, vidre, etc. Tot i això, hi ha una clara mancança en fabricació de maquinària.

El procés seguit per la Foia de Castalla és exemplar. Com a resultat, s'hi ha conformat una àrea industrial ben dotada d'infraestructures, amb un potent centre d'investigació i innovació, i una intensa xarxa de petites empreses molt especialitzades en processos productius. El gran encert d'aquesta subcomarca ha estat el canvi cultural experimentat, que els permet tindre una gran flexibilitat productiva. D'aquesta manera es pot competir amb els avantatges que tenen les grans empreses, tot gràcies a una clara vocació de col·laboració competitiva entre elles. El seu lema és *«demane el que vulga que en 48 hores li fem un pressupost per a fabricar-lo»*. La constitució d'una cambra de contractació de comandes mostra a les clares les seues potencialitats.

En aquest sentit i contràriament, Alcoi és una mostra fragant de la pèrdua d'oportunitats per manca de visió territorial, patint una forta crisi agreujada, com en tot el sector tèxtil, per la incapacitat de generar llocs de treball, la qual cosa, a més, atempta a la seua voluntat de convertir-se en la ciutat de serveis del districte industrial.

En general, el sector industrial pateix un problema de finançament focalitzat sobre les PIMES, agreujat per un cost insuportable de l'energia (un nou peatge que sumar a la manca d'inversions de l'estat), i un sòl industrial no adequat, en infraestructures, fibra òptica i reciclatge de residus, als nous requeriments de la indústria. A més, en els darrers anys els dispositius d'innovació (instituts tecnològics i universitats) han vist reduïts de manera important els recursos adreçats a aquesta finalitat, a pesar que el sector cada vegada és més conscient de la necessitat de millorar els processos i els dispositius d'innovació, la formació a tots els nivells, i de la dimensió territorial del procés de canvi de model industrial. Fins ara l'administració, especialment la valenciana, no ha estat a l'altura i manca lideratge empresarial.

El sector agroalimentari presenta un gran potencial que en gran part es menysté, especialment el dedicat a la producció i comercialització dels productes agraris. Els números mostren la possibilitat de constituir un clúster agroalimentari si es milloraren les relacions i la cooperació empresarial. El centre d'aquest clúster estaria a la Safor, amb ramificacions importants a la Marina Alta i a la part oriental de la Vall d'Albaida. Per a això, cal una major col·laboració interna, la participació més decidida del sector químic, el de la distribució, i l'entrada en processos de diversificació centrats en nous productes lligats al binomi alimentació-salut.

Per la banda del sector agrari, és inajornable abordar una reforma del sistema agrari que agrupe les produccions i facilite la integració de tota la cadena de valor. El gran valor econòmic, paisatgístic i mediambiental de les àrees agràries de la costa reclama l'atenció de l'administració i dels centres d'investigació que no ha tingut fins ara. Aquest mateix raonament és extensible a les produccions de fruites i raïm de la Vall d'Albaida i de les Marines. A escala de petites produccions, cal ressenyar algunes experiències interessants, com la constitució de l'associació empresarial de productors de vi i oli dels Alforins, l'empresa de microvinyes del Comtat i la cooperativa de productes ecològics de Benigànim.

En el cas del sector turístic, cal ressenyar que està exclusivament localitzat a la costa. Dintre d'ell, Benidorm constitueix una illa, un cas a banda, ja que és l'únic destí que ha tractat de fer indústria turística. Però com bé dic, és una illa, perquè la manca de visió territorial dels seus empresaris, ha permès que la ciutat quedara rodejada per una macroàrea d'apartaments i àrees comercials que atempten i ofeguen el propi model hoteler. L'expansió territorial del model sembla impossible i la ciutat ha perdut gran part dels valors mediambientals que l'envoltaven. El procés que s'ha seguit fins ara ha estat el de conformar una gran ciutat lineal residencialista on Benidorm queda en el centre, com un polígon industrial turístic amb complicada capacitat d'innovació i de millora de la qualitat dels serveis.

El repte de Benidorm, però açò també és extensible –tot i els diferents models– a les altres principals ciutats de la costa (Gandia, Dénia, Xàbia, Calp i Altea), no és cap altre que conformar-se en ciutats complexes, socialment i econòmica, i d'alta qualitat de vida. I això implica reduir a la seua justa mesura el monocultiu turístic de sol i platja. Cal que aquestes ciutats siguen indrets que aprofiten les seues actuals infraestructures de tota mena, el seu medi i la seua capacitat cultural per convertir-se en prestadores de serveis avançats i acumuladores d'intel·ligència per a la seua àrea d'influència.

També cal parlar de la importància que en les ciutats de la costa i de la segona línia de costa ha tingut el negoci immobiliari. Més que turístic hem tingut un sector especulador i promotor que ha malbaratat gran part del paisatge i del territori que en principi era el seu principal actiu. A la construcció desmesurada cal afegir la descapitalització induïda de les empreses industrials –amb el suport explícit i decidit de tota la banca–, i la desfeta agrària. A més, el sector turístic funciona sobre la base d'uns criteris insostenibles des del punt de vista econòmic, atés que els baixos salaris que el fan rendible impossibiliten generar les rendes socials suficients per a mantenir l'estat del benestar, és a dir, que funciona gràcies a la transferència de recursos des d'altres sectors productius.

Cal fer esment de la dualització de la societat valenciana i els problemes de salut i sanitaris que això darrerament suposa. A més, nous immigrants (ara econòmics i molts treballen en negre) de la mateixa nacionalitat que els residents estan substituint els treballadors valen-

cians del sector turístic en tasques comercials, en serveis de reparació i manteniment, en lloguer d'apartaments, etc. Aquest és un problema que s'aguditza a les dues Marines.

Municipi	Població 2014	% Població comarcal	% Variació població 2001-14	Densitat	% Estrangers	% Atur /població potencial activa 2012
Alcoi	59.675	54,19	-1,02	459,0	5,81	19,3
Altea	22.518	11,85	38,20	662,3	42,61	11,7
Benidorm	69.010	38,33	20,59	1.769,5	37,29	11,8
Calp	22.437	12,60	24,39	934,9	82,44	10,4
Cocentaina	11.519	40,55	9,75	217,3	8,70	18,3
Dénia	41.672	23,40	28,89	631,4	31,19	15,7
Gandia	76.497	43,33	27,05	1.254,0	24,84	16,3
Ibi	23.456	21,30	8,51	372,3	7,30	18,6
Oliva	26.782	15,17	23,03	446,4	27,05	15,1
Ontinyent	36.180	40,36	10,69	289,4	13,03	18,4
Vila Joiosa, la	33.951	17,81	40,03	575,4	19,49	17,5
Xàbia	29.067	16,33	17,94	421,3	62,28	9,6
Xàtiva	29.343	40,57	12,88	381,1	10,53	17,1
Xixona	7.226	1,51	-1,07	44,1	9,06	10,8

Font: Anuari Econòmic de la Caixa 2014.

El futur del sector, a banda de tindre un cert caràcter colonial, és incert per tractar-se d'un producte molt homogeni i madur. La Governació ofereix una alternativa no explorada pel sector ni per l'administració que és la creació de cadenes de valor de productes turístics diferencials i d'alta qualitat (cultural, esportiu, gastronòmic, paisatgístic i de salut) que incloga el conjunt de l'àrea i, en especial, la gran àrea rural de les Muntanyes.

El sector del comerç al detall hi ha tingut un gran desenvolupament per totes les Comarques Centrals Valencianes, majoritàriament a la costa. Diverses ciutats mitjanes, de l'interior i de la

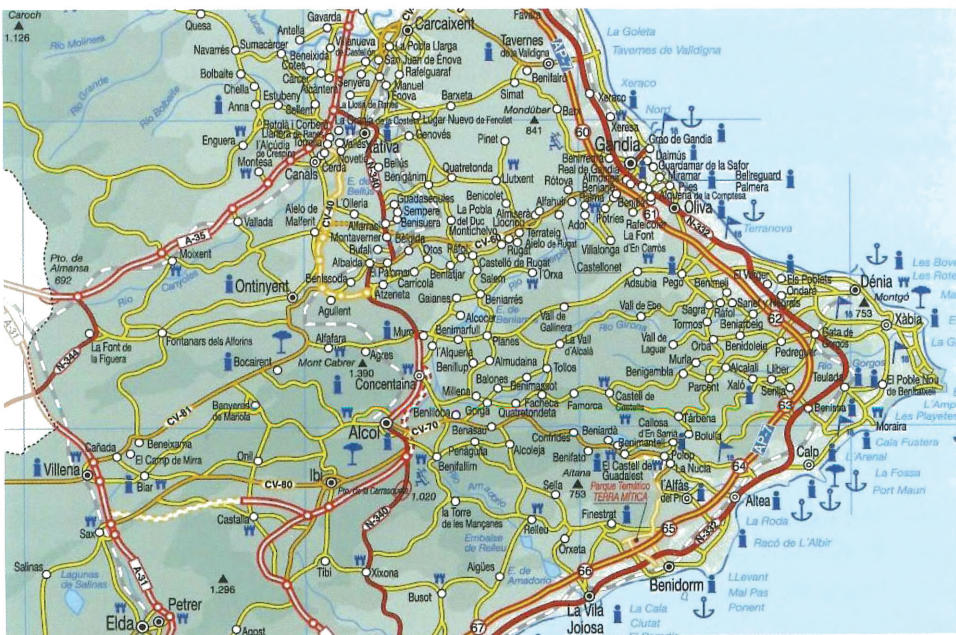
costa, s'han transformat en veritables centres comercials. Aquest increment de la competència entre ciutats obliga el sector a assumir que la promoció comercial ja no s'hi pot fer sense incorporar-li tots els actius diferencials de cada ciutat: la qualitat urbana, l'oferta cultural, les universitats, els serveis, la platja, el medi natural, la gastronomia, la diversitat de l'oferta comercial i el turisme. Des d'aquest punt de vista, les polítiques de qualitat urbana i les territorials d'àmbit comarcal i de Comarques Centrals Valencianes s'hi fan imprescindibles.

Municipi	Activitat 2012	% Var. activitats 07-12	m ² Activitat	m ² Comerç per hab	% Alim.	% No alim.	% Mixt	Centres comer.	m ² Centres comer. 2012
Alcoi	1.201	-22,1	130.792	2,15	40,8	46,0	13,1	2	26.570
Altea	638	-26,1	61.237	2,52	21,8	76,6	1,6	0	0
Benidorm	2.243	-19,9	144.435	1,98	28,0	63,7	8,3	2	64.509
Benissa	235	6,7	51.671	3,74	33,8	60,4	5,7	0	0
Calp	543	-27,7	90.465	3,06	44,8	42,2	13,0	1	8.000
Cocentaina	294	-33,8	50.691	4,37	9,8	68,5	21,7	1	16.812
Dénia	1.057	-26,0	160.233	3,60	29,9	62,7	7,3	0	0
Gandia	1.749	-13,9	273.176	3,46	23,3	62,2	14,5	4	78.955
el Verger	71	-35,6	22.501	4,51	17,7	63,5	18,8	0	0
Finestrat	207	-12,4	73.124	10,55	5,8	65,1	29,1	0	0
l'Alfàs del Pi	353	-30,0	74.825	3,41	23,0	61,0	16,0	0	0
l'Alqueria de la Comtessa	24	-51,2	9.109	6,04	3,5	27,7	68,8	0	0
la Nucia	184	-24,5	63.145	3,30	25,2	62,1	12,7	0	0
la Vila Joiosa	489	-25,3	59.697	1,79	43,4	52,9	3,7	0	0
Oliva	472	-33,0	46.892	1,66	37,3	58,6	4,1	0	0
Ondara	235	-5,7	42.765	6,42	18,8	64,4	16,7	1	40.166
Ontinyent	649	-25,1	88.156	2,37	37,0	56,9	6,1	1	15.544
Pedreguer	112	-36,6	26.836	3,46	12,1	86,4	1,4	0	0
Real de Gandia	26	-21,4	18.435	8,17	2,8	29,1	68,1	0	0
Teulada	326	-37,0	56.696	3,89	21,6	70,3	8,1	0	0
Xàbia	617	-32,4	75.023	2,27	29,2	66,6	4,3	0	0
Xàtiva	651	-22,4	106.542	3,65	20,8	66,6	12,6	1	32.600

Són cridaners el 10,55 m² de superfície comercial per habitant de Finestrat i els 6,42 d'On-dara. Però també, els 4,51 del Verger, els 4,37 de Cocentaina, els 3,89 de Teulada i els 3,74 de Benissa. El baix índex de superfície per habitant d'Oliva és una excepció entre les ciutats importants de la costa. Els alts percentatges de l'Alqueria de la Comtessa i del Real de Gandia s'expliquen perquè acullen un important percentatge de comerç mixt que necessita de superfícies grans (mobles, productes de construcció, decoració, làmpades, llanternes, etc.), de vegades lligades al fabricant o al majorista.

Les principals universitats valencianes tenen seu en les ciutats més importants de la Governació: la Universitat d'Alacant a Xixona, Biar, Cocentaina, Dénia, Benissa i la Nucia; la Universitat de València a Ontinyent i Gandia; i la Universitat Politècnica de València a Alcoi i Gandia. També hi han diversos instituts tecnològics que donen suport en R+D+i als diversos sectors productius: AIJU (joguets) a Ibi, AITEX (tèxtil) a Alcoi, els CDT a Benidorm, Dénia i Gandia.

En les infraestructures el problema més candent és la generació de sòl industrial de qualitat i en extensió suficient en els llocs més escaients. En aquest sentit, la relació comarques de l'interior i de la costa hauria de ser imprescindible, perquè la costa, saturada i a preus del sòl astronòmics, fa impossible aquests tipus d'infraestructures. Altres temes importants són aconseguir millorar el subministrament elèctric, que a més d'insuficient es fa a preus d'oligopoli, la dotació de fibra òptica i el tractament de residus.

Si parlem de vies de comunicació, podem dir que, en general, els valencians patim unes infraestructures que no s'han desenvolupat des d'una lògica valenciana. La tradicional manca de vertebració territorial no respon tan a l'estructura del País, sinó a unes inversions que mai no han tractat de connectar les principals ciutats, especialment entre l'interior i la costa.

El cas més sagnant és l'atzucac que s'ha convertit la Safor. L'autovia de la costa finalitza a Cullera, pel nord, i al Verger, pel sud. El tren València-Gandia-Dénia-Alacant finalitza a Gandia i el tren d'Alacant arriba a Dénia. La circumval·lació de la Safor finalitza a Bellreguard. L'autovia del Morquí finalitza a Beniflà. El risc de la Safor de quedar-se despenjada de la resta de la seua àrea natural, on fa de baula entre les Marines i les comarques industrials de l'interior, va en augment. És difícil creure que no hi ha una intencionalitat política al darrere, i que no és altra que la concepció radial de l'Estat i la defensa de la lògica provincial. Les accions contra les polítiques territorials de personatges com Rus i com Torró mostren a les clares la concepció localista i subalterna del PP. L'objectiu és debilitar les relacions de les ciutats en el seu entorn natural per afavorir el centralisme de les capitals de província i el clientelisme de les administracions municipals. I tot, sense que això supose cap benefici a canvi per a la ciutadania.

Altres qüestions també importants que demanen una resposta són: la finalització del tren d'ample de via europeu de mercaderies fins a la frontera, el centre multimodal i el port sec del corredor mediterrani; la millora en adaptacions de via i en freqüències del tren Xàtiva-Alcoi, la intermodalitat de l'estació de trens de Xàtiva, les adequades connexions per carretera Xàtiva-Èngera-Aiora i Altea-Alcoi, l'aprofitament del servei de ferrys de Baleària amb Algèria. Un tema d'àmbit regional que caldria abordar, almenys a escala comarcal, són els plans de mobilitat coordinada.

Propostes d'actuació per a un nou Consorci de les CCV

La Governació de les Muntanyes és una àrea d'economies amb especialitzacions econòmiques diverses però complementàries que millorarien la seua capacitat productiva si s'enfortiren les entre els diversos territoris i sectors, tot i respectar el seu caràcter policèntric. Aquest territori és una mena de corona de desenvolupament creixent que rodeja un nucli, en retrocés, d'alt valor natural i mediambiental.

El futur de la Governació, que en els darrers anys ha anat perdent pes davant l'àrea metropolitana de València, depèn de la seua habilitat per assumir la nova revolució dels serveis. El repte exigeix una nova cultura econòmica basada en l'establiment de xarxes territorials flexibles de cooperació competitiva, és a dir, de la generació, l'establiment i la ges-

tió de processos de cooperació, cadenes de valor, dispositius eficaços de transmissió del coneixement i de la tecnologia, internacionalització dels sectors productius i plataformes público-privades de foment de noves iniciatives empresarials. També exigeix noves formes de gestió empresarial, d'administració del territori i l'entrada decidida en el sector de la qualitat de vida. I tot això és impossible d'aconseguir sense una visió territorial i les conseqüents polítiques a ella adreçades, perquè ni els sectors ni les ciutats tenen la suficient capacitat autònoma per engegar aquests processos.

Mentriamentres es planteja una solució als temes territorials valencians, tot i les evidents limitacions, de la mateixa manera que es reforcen les mancomunitats comarcals, el relleuament del Consorci de les CCV pot ser un instrument transitori que facilite bastir les bases per a relleuament del projecte de cohesió i desenvolupament territorial de la futura Governació. El Consorci ha de superar la fase «mediàtica» per passar a centrar-se en l'elaboració d'un pla d'actuació i en uns projectes il·lusionants i eficaços nascuts dels propis agents socials del territori. En aquest sentit van les propostes que es detallen a continuació:

1. La premissa del projecte de la Governació de les Muntanyes o CCV és assumir la necessitat de la cooperació intermunicipal i intercomarcal per tal d'aconseguir generar avantatges competitiu i una massa crítica adequada per a la planificació i el finançament dels projectes. De segur que això suposa un canvi substancial en els serveis que presta l'administració local. Aquest canvi es faria extensible als sectors econòmics, i especialment a la indústria.

Com diu el professor J.A. Ybarra: «La revolució industrial dels serveis (la quarta revolució industrial) és la responsabilitat que tenen les CCV perquè tenen la capacitat de fer-la, mentre que altres àrees del País no la poden fer o els hi seria molt més difícil. I no tant de serveis personals (que també) sinó de serveis a la indústria. És a dir, eixes noves necessitats que té la indústria per individualitzar les capacitats que té».

La revolució dels serveis està molt lligada als processos de cooperació interterritorial i intersectorial de les indústries. En el nostre cas, aquesta cooperació pren especial importància atés que la major flexibilitat i adaptabilitat de les PIMES és el seu avantatge competitiu respecte a les economies d'escala que aconsegueixen les grans empreses.

Els nous serveis han de saber generar i gestionar cadenes de valors flexibles, creatives i innovadores en una gran diversitat de camps, que involucren a diferents i canviants sectors productius, a l'administració, també al patrimoni material i immaterial, i per tant a la cultu-

ra. En temes de creació de cadenes de valor està tot per fer. En realitat parlem d'un procés innovador prioritari que ateny directament a un canvi de cultura empresarial.

També cal tindre en compte que a més dels sectors tradicionals hi ha nous sectors industrials (agroalimentari, plàstic, fibres, químic, cosmètica, energia, reciclatge, salut...) que ofereixen possibilitats de generació de nous productes i mercats en col·laboració competitiva amb els sectors tradicionals.

Un dels serveis claus en la revolució dels serveis és el sistema territorial de transferència de coneixements. Els principals agents són els centres d'investigació, els instituts tecnològics, les universitats i els laboratoris d'algunes empreses. És prioritària la creació d'aquest sistema territorial de transferència del coneixement atesa la incapacitat de les PIMES i MICRO-PIMES per impulsar-lo.

La revolució dels serveis també està molt lligada al concepte de *smart cities*, és a dir, a ciutats que aprofiten les seues actuals infraestructures de tota mena, el seu medi i la seua capacitat cultural per convertir-se en ciutats prestadores de serveis avançats i acumuladores d'intel·ligència per a la seua àrea d'influència. També parlem, per tant, de cultura, de formació i de ciutadania.

2. A la Governació li cal un pla específic de reindustrialització i d'activació econòmica, no únicament com a mecanisme dinamitzador sinó com una estratègia central de supervivència econòmica de les ciutats i els pobles.

Caldria desenvolupar una política específica que tinga en compte les característiques del sector industrial de la regió, bàsicament PIMES amb una deficient capitalització interna (de quina manera es troba a faltar el sistema financer valencià que va desballestar l'anterior govern del PP), i els requeriments del mercat globalitzat. En aquest sentit, no es pot obviar un apartat específic sobre:

- a) Sòl industrial (incloent-hi els polígons ja construïts) i les adequades dotacions de tractament de residus i de fibra òptica. Aquest punt està molt relacionat amb la línia de treball prèvia d'una «administració» territorial, atés que en la majoria de casos, l'única manera d'aconseguir sòl industrial, en extensió i qualitat escaients i a preus raonables, és mitjançant acords urbanístics supramunicipals.
- b) El finançament de R+D+i, que és aplicable tant a la producció com al producte. En aquest sentit, cal la coordinació de l'administració, de les universitats i dels centres tecnològics (entesos com organismes al servei de l'empresa) per aconseguir que la

transferència del coneixement a les empreses siga fluïda i eficaç (adaptada a les necessitats reals de la indústria).

- c) Molt lligat a la política industrial està el sector de la distribució de mercaderies a l'engròs i els centres logístics de distribució i preparació *import-export*.
- d) Hem de ser conscients que el sector ben aviat demanarà una acció coordinada del territori per reclamar les infraestructures (especialment les de transport i logístiques) sempre ajornades, així com accions concretes per reduir el cost de l'energia en mans d'un oligopoli estatal que produeix a uns preus insuportables.

3. Un pla turístic costa-interior de les Comarques Centrals Valencianes. Fins ara el nostre turisme ha optat per fortes inversions immobiliàries amb alguna gran inversió temàtica. Un altre model turístic, que a més implica directament els agents econòmics que estan treballant en el territori, és el desenvolupament de cadenes de valor turístiques basades en la reactivació d'allò de genuí que té el territori i oferir-lo amb una narrativa creïble i potent.

No estem parlant del sol i platja ni, per tant, del turista tradicional de la costa que, només en un percentatge ínfim mostra interès en aquest altre model. Es tracta d'oferir noves possibilitats experiencials fent una arquitectura (rutes, experiències, marca, visibilitat del territori) que barrege emoció, cultura, paisatge, gastronomia, artesanía, paratges naturals, museus, experiència en la realització o en la creació, patrimoni, salut, esport, compra...

Les ofertes haurien ser de caràcter experiencial, sota criteris de qualitat, basades en l'autenticitat i arrelades al territori, i per això seria imprescindible comptar i involucrar els agents turístics reals que hi ha al territori. Les PIMES, petits negocis, petites empreses de serveis, restaurants i hotels, l'oferta cultural, natural i patrimonial, en formar part de xarxes flexibles o cadenes de valor de nous productes, podrien fer una nova oferta turística complexa i diversa.

Les cadenes de valor, que integren turisme, comerç, patrimoni, esport, etc., necessiten una acumulació mínima de patrimoni experiencial per ser possibles, un territori suficient, que no és un altre que la Governació. També impliquen la necessària col·laboració pública i privada.

Aquestes cadenes de valor haurien d'unir turísticament l'interior i la costa. Caldria generar organismes de creació i gestió, de distribució i venda dels paquets turístics i de promoció

turística de la Governació, cosa que no poden fer individualment cadascun dels membres de la cadena de valor.

També és condició imprescindible la pròpia valorització del territori i de la cultura pels propis valencians. Aquestes iniciatives no són de masses, són de creixement progressiu i en els seus inicis viuen del propi turisme valencià. Una societat no pot vendre allò que els seus ciutadans no valoren o tenen amagat.

4. Creació d'una xarxa/es de creadors, artistes plàstics, escènics i audiovisuals, escriptors, revistes culturals, editorials i centres d'estudis comarcals de les CCV. Desenvolupar una política de visualització «normal» de la cultura local en el territori (festes dels pobles, activitats escolars, mitjans de comunicació...).

La cultura és essencial per al futur del territori. A tot arreu de la Governació de les Muntanyes es pot trobar un veritable país amagat, de vegades treballant en solitud, de col·lectius creatius i generadors d'activitats i publicacions de tota mena. Els centres d'estudis i investigacions comarcals i l'enorme quantitat d'associacions culturals i musicals que hi ha arreu del territori són dignes de tindre en compte si alguna vegada es vol refer aquest País. El sector cultural pateix en aquests moments d'una forta atomització i una manca de visibilitat.

Per altra banda, és essencial per a la cohesió del territori mantindre el sentit de pertinença i autoidentificació amb el territori, en termes físics i simbòlics, el quals permeten la construcció d'una identitat col·lectiva en valors (treballadors, emprenedors, comerciants, oberts, individualistes...). La cultura és el mitjà que fa possibles les relacions humanes, les socials, les d'aprenentatge, les relacionals, les de transmissió del saber fer i les productives, coses que afecten molt directament a la qualitat de vida dels ciutadans.

Des del punt de vista del sistema productiu, l'economia intel·ligent requereix d'esperit d'innovació i capacitats d'emprenedores, activitats productives i transformables, de mercats laborals adaptables i flexibles, connexió amb xarxes externes i una certa imatge de marca. Des del punt de vista de les característiques del capital social, una comunitat intel·ligent requereix nivells de formació, predisposició a la formació permanent, diversitat social i cultural, tolerància, creativitat i participació.

La cultura és una actiu econòmic cada vegada més important. Per si mateixos, els creadors generen un percentatge cada vegada major del PIB dels països desenvolupats. Per una altra banda, penetren cada vegada en un major nombre de sectors productius, com l'audiovisual, el màrqueting, la publicitat, en les empreses d'oci i en les de turisme.

5. Pla de Formació i ocupació, amb una coordinació de la Formació Professional a escala de Governació, un pla de retenció d'intel·ligència de nous titulats (FP i universitat) i de foment de l'emprenedoria. Caldrà una definició d'accions concretes coordinades a nivell comarcal per a aturats de llarga durada i joves que no han pogut accedir a un lloc de treball. En aquest sentit, caldria:

Una coordinació de les seues universitàries de les CCV per conformar un districte universitari d'excel·lència dins del País Valencià i amb la voluntat de ser un referent a l'Arc Mediterrani. Aquest treball s'ha de fer des de la col·laboració entre entitats (Universitat de València, Universitat Politècnica de València, Universitat d'Alacant, instituts tecnològics, centres de transferència de coneixements i les empreses del Consorci de les CCV), amb l'objectiu de transferir coneixements cap a les empreses i altres agents locals com a factor d'increment del capital social del territori, la contractació de recents titulats, la creació de fons públic-privats de foment de l'emprenedoria i la formació en postgraus adaptats al territori.